

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1885.

27:e årgången

6:e häft.

Innehåll:

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

STOCKHOLM,

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

45. Ur Fredrika Bremers bref till Thekla Knös och Lotten Wennberg.

Efter kolerans härjningar i Stockholm på 1850-talet hade en förening bildats, på Fredrika Bremers uppmaning och under hennes ledning, för att taga vård om de barn, som genom epidemien blifvit moderlösa.

Med afseende på några frågor rörande denna förening, skrifver Fredrika den 8 November 1853 till Thekla Knös:

»Hur det käns att vara mor för några hundra barn?» frågar du.

»Jo, något sträfsamt, men på det hela godt, friskt, upplifvande med kraft. Och med så goda hjälparinnor, som jag har flera, moderliga, präktiga medborgarinnor, så är det mindre bråksamt än man skulle tro. Saker göra sig ibland, man vet ej huru, såsom af en inre nödvändighet och af sig sjelfva. Så har det varit med detta företag. Det har fört mig mera än jag fört det. Jag har följt med en kraft, som icke var min egen. Jag har blott varit verktyg och gått fram emedan jag ej kunnat hjälpa det.»

Några veckor senare skrifver hon, att »Fruentimmersföreningens central-komité» beslutat att gifva impulsen till en god inhemsk barnlitteratur, samt göra början med några julkböcker för föreningens egna fattiga, små barn. Man hade kommit öfver ens, skrifver hon, att bedja Thekla Knös gifva den en liten saga, Betty Ehrenborg en visa och sjelf hade hon åtagit sig att skrifva en berättelse om julen på landet.

»Doppa din penna», skrifver hon till Thekla, »i detta underbara bläckhorn, som goda elfvor gifvit dig, der allvar är på djupet, men lekfulla, glittrande vågor på ytan; låt så alfer och dvergar och blommor och julkusar och fromma visa män

eller qvinnor framträda och bära i ljuset lifvets allvar och lifvets skönhet till fattiga små barns fröjd och fromma! Ty för *de fattiga små* skulle vi synnerligen beräkna våra litterära julgåfvor — till dessa, som hittills fått umbära alla de eggelser genom saga och sång till goda känslor, tankar och handlingar, all den muntran genom nöjsam läsning, som rike mans barn får i så rikligt mått.

»Kom med oss, Thekla, i arbetet för våra små och lär du dem fattigdomens mening och lära — — lär dem så som ingen kan bättre än du, så att läran blir till en lek.»

Med afseende på formen förklarar hon att *kort och godt* är rättesnöret för all barnaläsning, hvarför det ock här bör noggrant följas.

Den vackra tanken blef snart förverkligad. Den 6 December skrifver Fredrika, att hon fått både en »nässelplockerska» och en »ögontröst» från Thekla samt ett par andra sagor från Daniel Müller, af hvilka den om »almträdet» i synnerhet förtjuste henne. Hon uppmanar båda förf:ne att flitigt bearbeta för barnen den guldgrufva, som plantornas och djurens lif innehålla. Skandinavien, säger hon, måste genom sin naturpoesi ge en ny frisk impuls åt litteraturen och barnauppfostran. »Låt oss», ber hon sina vänner, »låt oss söka bringa till stånd en äkta svensk barnlitteratur och göra början med dessa små julskrifter.»

Den 10 Febr. 1854 skrifver Fredrika ett nytt bref till sin lilla Thekla. »Jag får ju säga så? Jag säger så gerna »lilla» åt dem, som växa stora i mitt hjerta,» tillägger hon. De tillämnade julböckerna äro ännu ej utkomna, men de väntas, och redan är planen färdig till en flock för nästa jul, som hon vill i tid förbereda samt förse med vackra träsnitt. Honorar utlofvas i trots af Theklas ädelmodiga löfte att skrifva gratis. »Arbetaren är sin lön värd, och hur mycket mera så när hans arbete är af den art, att ingen annan kan göra det». För

de tillämnade illustrationerna har hon upptäckt en snäll och qvick träsniderska i en ung flicka, dotter till affidne kapten Lindeberg.

»Ack! de unga flickorna!» tillägger hon. »Hvad de kunde bli mycket om de bara finge!» — — — »Det borde dock komma en gång dertill i ett kristligt samhälle att inses och erkännas, att en flicka är så god som en fru, ja, något mer och bättre om man skulle tro Paulus och de gamla visa. Säkert är, att hon kan blifva det, att blicken och sinnet, riktade mera uteslutande på det andliga lifvet, måste äfven derifrån suga lif och uppenbarelser, som icke kunna så meddelas den i barnkammare och visthus fördelade qvinnan. Men prestinnorna äro få nu för tiden, och därför ha oraklen förstummats. Ära åt de få, som i ädel sång eller verksamhet uppenbara hvad qvinnan kan och bör vara, oberoende af allt yttre och tillfälligt.»

En annan gång tackar Fredrika sin vän för hennes tanke att bearbeta folksagor för den lilla skriftsamlingen för fattiga barn. »Säkerligen är *sagan* med sina äfventyr och sitt granna färgspel hvad som mest måste anslå barnets sinne, och kunde man lyckas att aflocka folksagan mera djup mening, så vore den icke blott en rolig utan också en nyttig läsning. »Det är ju,» tillägger hon »ingenting som hindrar att låta dem undergå en högre metamorfos — att kristna de gamla hedningarne. Och säkert skulle ingen bättre förrätta dopet än du.»

I ett senare bref skrifver hon: »Icke skall Thekla förgäves ha knackat på för den blinda. Jag har skrifvit för henne en liten bit med titel: »den blindas lampa,» och skall laga att den kommer in i Dagbladet.» Men hon ber likväl Thekla underrätta, att det nu är sista gången hon skrifver för den ifrågavarande personen, helst som hon lär kunna få hjelp af släktingar, och ej vore så utarmad som hon gaf sig ut att vara. Knappt har Fredrika dock nedskrifvit detta klander förr än

hon ångrar det. »Visst är nog, att den blinda icke alltid talar sanning, men nöden är en hård herre, den blinda kan icke arbeta, den ständigt behöfvande *måste* ju blifva den ständigt begärande.»

* * *

Då Fredrika Bremer i Maj 1856 lemnade sitt hem och begaf sig ut på sin långa resa skrifver hon från Berlin ett första bref till sin vän och medsyster i barmhertighetsarbetet, Lotten Wennberg, för att bedja henne taga vård om alla hennes fattiga, bland hvilka flera blifvit för kortare tider inhysta i hennes eget hem under namn af sommargäster. Än gäller det att afsluta insamlingen för »den sjuka modern», än att fördela till en gammal oförståndig mamsell hennes gage med en viss penning i månaden emedan hon eljest torde förtära allt på en gång. Varmt tacksam är hon, att Lotten har ett vaksamt öga på hennes skyddslingar, både de gamla och de nya.

Ett gåfvobref sändes för att tillförsäkra en fattig ett litet understöd under hennes frånvaro. Den sjuka modern anbefalles såsom det värdigaste föremål för vännens godhet. Få ha lidit så djupt och oskyldigt, få hysa en så brinnande tacksamhet för dem som hjälpa henne.

Det dröjde dock ej länge förr än Lotten synes på sitt vanliga humoristiska sätt ha squallrat på den oskyldiga frun såsom icke fullt så rörande eller tacksam som man föreställt sig, hvilket framkallade en tragikomisk klagan från den lättrogna Fredrika.

Midt under förtjusningen öfver alpernas skönhet och i den tacksamma känslan »af helsa och frihet att kunna njuta af dessa naturens och lifvets rikedomar» blir hennes hjerta så fullt »att det har svårt att berga sin glädje; och har hon, för att på något sätt afbördä den, lofvat sig sjelf att använda inkom-

sten af sin resberättelse till ett litet hem för den, som ingen helsa och intet hopp har på jorden — ett löfte, som vid hennes återkomst till hemlandet omsider tog form och gestalt af ett frirum i asylet för äldriga qvinnor i Stockholm.

Framtidsplanerna afbrytas dock af noggranna föreskrifter att se till huruvida Madam E. eller Jungfru C. möjligen hade svårt att berga sig, och att i så fall öka Fredrikas bidrag. En annan gång beskrifvas vissa plagg i garderoben, hvilka skola gifvas bort till den ofvannämnda oskyldigt lidande frun tillika med den blå muslinsklädningen, som kunde ändras åt hennes flicka; eller är det fostersonen hos en bonde på Årsta, som skall höras efter, eller portvaktens pojke, som skall hafva en tolfskilling för att han blef våt då han fem veckor förut i regnväder följde den mildhertade Fredrika till ångbåten. En annan gång påyrkas kloka åtgärder för att tillförsäkra en fattig vårdarinna det utlofvade arvet efter en gubbe, som hon egnat sin omsorg.

I andra bref från det ljufliga Rosinière uppe i de Vaudensiska alperna uttalar vår resenär tvetydiga välönskningar för fattiga fruar, som enligt Lottens rapport äntligen blifvit skiljda från sina supiga män, hvilka dittills förtärt allt hvad hustrurna förtjenat; eller gör hon utrop af komisk öfverraskning vid att höra, att gamla mamsellen tagit sig för att spela prinsessa gent emot den sjuka sömmerskan, hvarvid följer anhallan, att Lotten ville ge henne en liten moralkaka till straff. Åter besörjer hon om nya inqvarteringar i sitt hem, med särskild tillsägelse att en viss Carolina måtte få hennes egen säng, emedan hon så väl behöfde en god sådan; hyran finge på inga vilkor ställas högre än 100 kronor för 3 rum, och den summan skulle i sin ordning användas på andra barmhertighetsföremål. Äfven ett par namngifna skyddslingar på Magdalenahemmet anbefallas till vännens omvårdnad. Särskildt skall den ena tillsägas, att om hon uppför sig ordent-

ligt så vill Fredrika till våren förhjelpa henne till giftermål med den karl, vid hvilken hon länge varit fästad.

Ett bref i Oktober från Paris vimlar formligen af namn på fattiga skyddslingar, som skola upphjelpas, tillses, efterfrågas och helsas — bland dem ett par moderlösa gossar, som hon misstänker blifvit utsatta i någon *svältinrättning* på Ladugårdslandet à 5 kr. i månaden, en tryckerigosse med ovanliga anlag, som bör bli någonting riktigt bra med tiden och slutligen den forna madamens barn, som hade det mycket bra, men som borde bjudas och glädjas litet vid högtiderna för Fredrikas räkning och med helsning från henne. Om en af de missnöjda fattiga heter det i samma bref: att hon är visserligen stolt och bitter i sitt sinne, men, tillägges det »Hon är olycklig, ty hon är djupt sjuk. Ack! Lotten! låt oss komma ihog Friherrinnan Knorrings ord till mig: »Tacka innerligen Gud, att du är så frisk; ty sjukligheten vanställer allt, äfven ens egen själ, ens lynne och sätt att se.»

»Nu är det jul,» heter det i nästa bref från Lausanne. »Söta min Lotten, tag af mina hyresmedel och köp litet julklappar åt mina två små Söderbergar samt åt Strand, och låt dem få gåfvorna julafton jemte påminnelse om festens betydelse.» Hon saknar midt under resans alla vexlande, stundom gripande intryck att icke emellanåt få traktera »sina barn».

Följande dråpliga dokument af den 24 December 1863, antagligen åtföljdt af någon julklapps-atrapp, förtjenar återgifvas såsom en halft rörande parodi på det barmhertighetsväsande, åt hvilket de båda vännerna egnade sig.

Högädla, välgörande Mamsell!!

Som jag hört sägas, att Mamsell nitälskar för alla skröpliga eller på annat sätt meriterade gummor, får jag ödmjukast anhålla att Mamsell skaffar mig plats på Drottninghuset med fri ved och ljus, och kaffe med två semlor till alla morgnar

samt pension i någon fond så stor som fås kan för mina många meriter och behofvers skull. Och som jag är viss på, att Mamsell snart skall förskaffa mig detta så att jag kan lägga ned min vandringsstaf och slå mig till ro, ber jag högädlas Mamsell hålla till godo med denna min staf, som nu dessutom blifvit mig för tung, till ett minne af min tacksamhet för det välborna Mamsell hädanefter vill vara mitt och mina lika meriterade likars bästa stöd och staf.

Tecknar en ödmjuk tjenarinna

Anna, Maria, Christina, Katarina, Brita, Petronella

Legio.

* * *

Vi tillägga ännu ett sista bref till Thekla Knös, hvilket talar om brefskrifvarinnans egen utveckling. — — — —

»Jag bekänner, att lifvet på jorden och isynnerhet i vår nord syntes mig under hela min ungdom i så afskräckande ljus att jag beslöt aldrig sätta bo der hvarken till själ eller kropp. Senare blef det annorlunda. Jag försonade mig med lifvet och till en viss grad också med lidandet, i det jag erkände dess uppfostrande makt. — — Jag fruktade ej mer att sätta bo för mig sjelf, och tänkte: jag vill taga mig ett eller två barn, dem jag kan älska och fostra, vid hvilka jag kan hålla hjertat varmt medan tanken gör sina fria utflygter, sökande sanningen och i den en evig harmoni. — — Och nu är jag gammal vorden, och tackar Gud för hans underliga ledning af mig och mina lefnadsöden, ehuru litet de *till formen* realiserat mina planer och önsknningar. Men,» tillägger hon, »han har gifvit mig och ger mig allt hvad jag hemligen sökt och åtrått, såsom mitt väsens högsta behof, gifvit det i det mått, som jag i min närvarande inskränkt het kan mottaga det. Och i känslan af att hafva funnit *min* del, den, i hvilken jag bäst kan uppfylla min bestämmelse som hans tjenarinna, lefver jag lycklig.

»Förer han icke på detta vis hvarje sökande om än efter många pröfningar? Låter han dem icke hvar och en, förr eller senare, finna hvar *sin* del? Jag tror så på grund af min egen lifserfarenhet, på grund af människans natur och af Guds godhet, ehuru jag nog ser att för mången måste denna del bevaras bortom jordens gräns; ty här finna de den icke. — — — Att lida på ett eller annat sätt är oundvikligt för qvinliga hjertan. Men bättre är att lida ensam, tyst och rent, än att deri indraga andra och deraf sjelf neddragas.»

»Uppfostran kunde dock göra mycket för att förekomma onödigt lidande. *Arbete*, bestämdt dagligt arbete, är människan lika nödvändigt och välgörande som dagligt bröd. *Ett godt arbete*, ett arbete enligt våra naturliga anlag och vår själs behof är, näst kärlek till Gud och förtröstan till honom, vilkoret för sällhet och trefnad på jorden. *Arbete, noggrannhet, ordning* — de föräldrar, som ingifva de sina kärlek dertill, hafva gifvit dem mer än guld och gröna skogar. Arbetet är en källa för själens hälsa, ett stöd vid hvilket själ och kropp kunna upprätta sig under alla lifvets skickelser. *Ett godt arbete* är, jag måste upprepa det, näst religionen, människans största skatt och välsignelse.»

46. Helen Jackson,

skald och regeringsombud.

Den nyligen aflidna amerikanska författarinnan, Mrs Helen Jackson, medarbetare i *The Century*, m. fl. revyer, var, säger en hennes vän och minnestecknare, en af vår tids mest begåfvade, viljekraftiga och originella qvinnor, en sådan, hvars temperament synes sammansatt af solsken och eld; och likväl har hon af sina efterlevande framstälts så som hade hon varit ett vanligt konventionelt »söndags-skolehelgon». Det är sant, att hon såsom sörjande moder diktade sitt första qvåde och såsom nitälskande filantrop skref sin sista uppsats; hennes lif omspann båda dessa faser, men det omfattade så ofantligt mycket derutöfver. Hon var en personlighet, så fångslande och så ensam i sitt slag, att de, som fullt känt och förstått henne, icke kunna förmå sig att öfverlemna henne åt en tarflig kanonisation, som skulle beröfva hennes minne så att säga dess aroma. För att rätt skildra henne skulle fordras en fransk novellists uppöfvade penna; men för en sådan skulle hon förblifvit en förseglad bok, emedan ingen fransman hade kunnat fatta den egendomliga »Nya-Englands-tåga», som utgjorde bindemedlet i hennes vidtomfattande inre väsen, som dämpade själfsväldet, stärkte impulsen, innan den gjort skeppsbrott, och slutligen samlade all hennes kraft på ett enda stort mål.

Sjelf hatade hon allt privat sqvaller, och nämdes aldrig för »reporters» uppgifva något mer än sitt födelseår. För sin närmaste krets visade hon sig aldrig annat än som den förtroligaste vän och kamrat, Att beskrifva hennes lif och hennes per-

son synes därför hennes vän nästan som att svika ett förtroende, och likväl, tillägger hon, bör det ske, för att Amerika må veta hvad det i henne egt och förlorat.

I.

Helen föddes i Massachusetts 1831 af begåfvade och högt ansedda föräldrar, men befann sig redan vid 15 års ålder fader- och moderlös. Hon var ett ovanligt lifligt och qvickt barn, hade många vilda upptåg för sig i hemmet och gaf fädernebyn stoff till många lustiga historier. Hon genomgick med heder skola och seminarium och gifte sig i Boston vid 21 års ålder med en kapten i amerikansk tjenst, Hunt. Efter elfva års lyckligt äktenskap förlorade hon mannen i följd af explosionen af en mina. En ung, mycket lofvande son var den sörjande enkans enda tröst, men äfven denne miste hon några få år senare, en förlust, hvilken sänkte henne i en djup och länge tröstlös sorg.

Intill denna tid hade hon, ehuru hon fört ett mycket omvexlande och verksamt lif, hufvudsakligen egnat sig åtsina husliga uppgifter och icke röjt några specielt literära tendenser. Hon tyckte om sällskapslifvet, var personligen mycket tilldragande, klädde sig med smak och hade många vänner af båda könen. Genom sin make lärde hon känna flera öfverlägsna män, men de voro i allmänhet militärer eller ock vetenskapsmän, hvilka egnade sig åt militära uppgifter. Det var först vid 34 års ålder under vistelsen i Newport, Rhode Island, som hon kom i närmare beröring med literära personer, genom hvilkas inflytande nya intressen helt oväntadt öppnade sig för henne. Här drabbade henne dock förlusterna af make och son, och länge ansåg hon sitt lif härmed så att säga uttömdt och avslutadt. »Båda borta!» klagade hon, »och jag som till intet duger, står ensam kvar!»

II.

Det var, såsom redan nämnades, under inflytandet af sin sorg som Helen skref sitt första poem, »Lifted over», hvilket, under tecknad »Marah», infördes i första numret af »The Nation», hvilken utgafs af en hennes vän. Först senare började hon på allvar studera stil och komposition, utbytte kritik vännen emellan, vågade utsända ytterligare några poetiska försök samt började derefter egna sig åt prosastudier.

Genom samma tidning, äfvensom i några andra, publicerade hon nu reseskizzer, kritiker samt ett och annat poem under sitt eget namn. I »the Nation» förblef hon, så länge hon lefde, en flitig medarbetare och skref inalles för densamma 370 artiklar. Hennes vanliga signatur var H. H.

Väl utkommen på det literära arbetsfältet kastade hon sig med ett barns förtjusning öfver sina uppgifter. Hon mistroddes sig sjelf, var i början tveksam vid hvarje nytt företag, men på samma gång ifrig att försöka sig på allt; och var blott första steget taget, så vek hvarje fruktan. Med förtjusning och förvåning mottog hon meddelandet, att författare ville skicka henne sina skrifter att anmälas och tyckte härmed en ny verld öppna sig för henne.

Hon skref lätt och fort, helst med blyertspennan, som allena kunde hålla takten med hennes snabba tankegång. Men med all denna lätthet var hon villig att granska och rätta lika skarpt och noggrant, som hon granskade andras skrifter.

Betecknande är huru hon genom en vän insände till redaktören af »the Atlantic» ett poem kalladt »The Coronation», för hvilket hon — klok i affärer som hon var — begärde ett för en nybörjare temligen högt honorar. Redaktören läste genast manuskriptet. »Det är ett bra poem» sade han, läste så om det, förklarade det vara ett »förb—dt bra poem», tog det och in-

förde det genast. Helen fortsatte att lemna, mestadels prosa-uppsatser, till denna ansedda publikation, så länge hon lefde. Under tiden utgafs genom olika förläggare flera volymer dels poesi, dels reseskizzer. Denna verksamhet fortgick under en tid af 5 år, tillbragta i Newport med undantag af vintern 1870, då Helen vistades i Rom. Hon hade någonting rastlöst och litet äfventyrligt i sitt lynne, som nu tog sitt uttryck i hogen för resor. Hon var till sjelfva sin natur en vandrare. Hon hade den klaraste blick för den yttre naturens skönhet, förenad med en förtrollande konst att pryda sitt hem, äfven det tillfälligaste. Hon förde alltid med sig ett förråd af planscher, bilder och favoritvaser, m. m. och en timma efter sedan hon intagit sitt rum i ett hotel, kunde man finna henne sittande der såsom i den pryddigaste boudoir af egen anordning. Hemkommen från längre eller kortare utfärder medförde hon massor af de skönaste mossor, alger, pressade eller torkade gräs, ormbunkar och blommor, dem hon utdelade bland sina vänner med slösande frikostighet.

År 1872 bosatte sig Helen med en vän i Kalifornien, gifte sig der 1875 med en qväkare, Mr. Jackson, och lefde med honom under tio år i Colorado Springs ett lyckligt hemlif, som dock ofta afbröts af resor och andra företag, hvilka slutligen gäfvo hennes lif en ny riktning.

III.

Innan vi med Helen öfvergå till detta nya skede af hennes lefnad, vilja vi stanna och kasta en blick tillbaka på hennes egentligen literära verksamhet. Helen Jacksons poesistår, enligt hennes biograf, högre än någon amerikansk skaldinnas och torde äfven i England öfverträffas endast af Mrs Brownings. Emerson skattade den högre än de flesta amerikanska skalders. Den innefattar först hemlifvets enkla poesi, vidare kärleksqväden af

utomordentlig styrka och fantasirikedom; derjemte märkas sånger, hvilka vittna om den djupaste frändskap med och sympati för naturens skönhet; slutligen komma några få qväden af hög patos och fulltonig rytm, sådana som »Christmas Symphony», samt »A funeral march».

Den af hennes sånger som i högsta mån förenar inre djup med klar lättfattlighet är »Spinning». Emersons älskling var hennes sonett »Tanken», hvilken han plägade bära på sig och ofta läste högt för sina vänner. Andra kritici hafva ställt hennes melodirika gondoliersånger främst.

Detta om hennes poesi. Det höga anseende hon åtnjöt som prosaförfattare visar sig bäst af det kända förhållandet att red:n af den vidtberömda månadsrevyen, *The Century*, en gång stod i begrepp att fylla en hel af revyens volymer med bidrag endast af hennes hand — en tanke, hvilken dock afböjdes såsom ett slags effektsökeri. Hennes kåserier, »Bits of talk», »About home matters», »For young folks», m. fl. rörde sig ofta kring ett underförstådt spörsmål af sedlig halt, medan på ytan lekte ett sprittande lif. »Ramona» anföres såsom ett af hennes förnämsta arbeten, hvars innehåll och syfte dock är oss obekant. Hennes reseskizzer från hemlandet, från Italien och Norge, hafva helsats med förtjusning. »Mercy Pilfrick's history», »Hetty's strange history», en liten bok om »The training of children» m. fl. andra småskrifter hafva vunnit stor spridning.

Hennes prosaskrifter utmärkte sig för en ännu större formel fulländning, än hennes arbeten i bunden stil. Hennes stil är klar och kraftig, träffande och full af lif.

IV.

Helens först sent började literära verksamhet skulle dock nu uppgå i ett mensklighetssträfvande, som ännu senare, men med

oemotståndlig kraft drog hennes hog till sig. Hon sökte icke denna nya uppgift, den trängde sig på henne nästan mot hennes vilja.

Hon skref härom till en vän:

»Det värsta jag kunnat tänka mig har varit »en kvinna på käpphäst»; och likväl har jag nu blifvit en sådan! Jag kan icke hjälpa det. Jag känner mig till mods, som jag föreställer mig, att man var under kampen mot slafveriet. Jag kan ej tänka på något annat, natt och dag, än vår barbariska politik mot indianerna. I vissa fall äro dessa sämre ställda än slafvarna förr. De hade dock i allmänhet god föda och tak öfver hufvudet samt voro ej stort mera godtyckligt behandlade än indianerna af en statens agent, hvilken har styrelsens formliga bref på rättigheten att kommendera sitt manskap att ge eld på en indian, när helst han finner det af nöden.

Det var efter flyttningen till Colorado, som Helen under resor och iakttagelser först började tänka öfver detta missförhållande. Då hon senare i Boston hörde de båda indianhöfdingarne »Standing Bear» och »Bright Eyes» framställa den orättfärdiga behandling Concac-indianerna ledo, och kort därefter sammanträffade med dem i en väns hus i New-York, kastade hon sig med lif och själ in i denna fråga. Litteraturen för litteraturens skull var henne icke mera nog; men hon höll dock alltid sin författaretalent redo och i fulländadt skick att tjena henne som vapen i kampen för hvad som nu syntes henne vara en brinnande rättsfråga. Den behandling indianerna rönt i det fria Amerika syntes henne en skamfläck för hela nationen, hvilken ej snart nog kunde aftvås. Första steget härtill tog hon genom sammanskrifvandet af en bok, ett slags storartad anklagelseskrift, som hon kallade »*Century of dishonor*», ett arbete, hvilket hon utförde med den största omsorg efter grundliga förstudier af både fakta och lagar, samt en vidtomfattande brefvexling med framstående statsmän.

Arbetet ansträngde öfver höfvan hennes krafter så att hon måste låta korrekturet läsas af andra och söka under en tur till Norge återvinna spänstighet och arbetsförmåga. Vid hemkomsten möttes hon af ett uppdrag från Förenta Staternas re-

gering att, tillsammans med ett annat för ändamålet utsedt manligt ombud, undersöka tillståndet och behöfven bland Kaliforniens »Mission Indians». Hon utförde uppdraget under 1883 och besökte för detta ändamål nästan alla de olika stammarna. Ombudens betänkande, hvilket ses hufvudsakligen uppsatt af Helen, var så sakrikt, så klart och så klokt, som hade det varit skrivet af den i dylikt skriftställereri mest hemmastadde statssekreterare.

Hon utforskade i samband med dessa undersökningar också de forna spanska missionernas intressanta historia samt ingaf till »the Century» alla de artiklar i ämnet, som der stått att läsa.

I Juni 1884 afbröts under en resa hennes verksamhet genom en svår benskada, hvarpå följde en elakartad feber samt slutligen en kräftartad åkomma, som trotsade alla läkarnes bemödanden, likasom hennes egen sunda natur. Under hela denna lidandets tid, hvaraf hon tillbragte en stor del ensam, långt från hemmet, skiljd från sina gamla vänner och omgifven endast af legda vårdare, tröt henne aldrig hennes spänstiga, soliga lynne.

Ända till två veckor före sin död skref hon långa bref med sin vanliga lättlästa, kraftiga handstil och uttryckte i dem aldrig annat än det bästa hopp för framtiden, denna måtte nu komma med helsa eller död. Ett af sina sista bref skref hon till presidenten Cleveland för att tacka honom för hans bemödanden att värna om indianernas rätt.

Hennes make var hos henne i det sista, då hon stilla, men medvetslös, afsomnade en augustiqväll 1885.

V.

Fråga vi oss nu: huru var denna märkliga, med så stor begåfning och verksamhetsförmåga utrustade qvinna till sin personlighet? så svarar oss hennes vän och biograf: hon var

en äkta qvinna med djup känsla och starka sympatier. Allt tog för henne färg af hennes personliga förbindelser, och den impulsiva snabbhet, hvarmed hon ingick sådana, ådrog ofta henne sjelf svåra misräkningar och hennes vänner många obehag. Hennes vänskapsförhållande till män hade hela den öppenhet och oförbehållsamhet, som vanligen tillhör blott vänskapen mellan personer af samma kön; å andra sidan hände att unga flickor tillbådo henne med något af en älskares hänförelse. Sjelf hängaf hon sig obetingadt med hela sin själ och utan all tanke på följderna, hvar helst hennes sympatier drogo henne. Det låg någonting exotiskt i hennes känslolif, hvilket bildade en sällsam kontrast till andra karaktärsdrag, som tillförts henne från förfädren af Nya England.

Hon var alltid redo att kasta åsido sitt arbete för att på sitt impulsiva sätt egna hela dagar åt en eller annan hjertesak. Så skref hon en gång, med äfventyr att förlora sin popularitet, en uppmaning till stadens läkare och magistrat att undersöka förhållandet med en gosse, som höll på att svälta ihjäl. Hon var ingen anhängare af vare sig slaf- eller qvinno-emancipationen i teori, och hon afskydde agitationen för qvinnans rösträtt; men när hon hört Lucy Stone tala för densamma med sin milda inträngande kraft, så uppgaf hon en tidningskorrespondens, som hon fört i ämnet, sägande: »Kan ni tro, att jag någonsin kunde skrifva emot hvad den qvinnan anser rätt?!»

Då hon under en konvalescens i Rom skulle begifva sig till Albano för att vinna krafter, vägrade hon enständigt att enligt sina vänners önskan medtaga en van sjuksköterska, för att i stället medföra en ung, hårdt arbetande flicka, som aldrig njutit någon fritid.

»Hon hade», säger hennes biograf, »stora egenskaper, stora inkonseqvenser och fullt upp med förtjusande fel, hvilka voro nästan så goda som dygder. Hon var aldrig hård af sjelfviska

bevekelsegrunder, men hon var impulsiv i sitt förakt för låga handlingar och var stundom grymt orättvis mot människor, som hon helt enkelt icke förstod. För dem, som bäst kände henne, var hon en personlighet ensam i sitt slag och rent af outtömlig. För dem har lifvet blifvit utarmadt genom hennes bortgång. Hon stod icke omgifven af någon skola, hon lemnade icke någon efterträdare, och hvarken minnet eller fantasien kan återkalla hennes bild eller ens för dem, som älskade henne högst, på nytt frammana denna i sitt slag allenastående personlighet. De, som företrädesvis minnas henne i hennes stunder af sprittande och lekfull liflighet, skola finna dessa sina intryck dämpade af hennes sista sånger »*Habeas Corpus*», »*Acquainted with grief*» och »*A last prayer*», hvilka sånger synas hafva stegrat döendets patos och på ett nytt sätt tolkat några af den mänskliga naturens innersta förnimmelser.»

Vi meddela här i öfversättning trenne af dessa sköna sånger.

Förtrogen med sorgen.

Har du lärt känna sorgen väl?
Så väl, att ej med glädtigt skick,
Med lek, som mängdens bifall stjal,
Hon mer förvillan kan din blick?

Så väl, att ej en blinkning mer,
Om än du innerst bäfvar, rädd,
Förråda får, hur väl du ser,
Hvar gång hon nalkas, rikt förklädd.

Så väl, att ej du stänger dörr
Att hejda hennes snabba fot?
Ej svarar henne, nu som förr,
Att ej hon fröjdas åt ditt knot.

Har ock till dig hon sagt en gång:
 »Från nu jag vandra vill din stig.
 I dagens äflan, natten lång
 Jag aldrig mer skall lemna dig?»

Då känner kanske du det ord,
 Vid hennes vagga féer sagt,
 De blinda, hvilka här på jord
 An mildt, än hatfullt öfva makt:

Att nyttja tid och rum och stund
 Och hvarje vapen, tungt och lätt;
 Ej efterskänka en sekund,
 Ett andedrag, — är hennes rätt.

Allt eger hon — är dock din träl.
 Oss féerna ha skänkt till tröst
 Den gåfvans skydd att gömma väl
 Förteguna smärtan i vårt bröst.

Hon bära skall inför en verld
 Triumfens krona på vårt bud
 Och bringa stum sin lydnads gärd
 Med våra färger i sin skrud.

Le vid vårt löje, sjunga som
 Vi gjort, strö våra rosor ut,
 Till dess man undrar, ser sig om
 Vid lek och skratt, som ej ta' slut,

Och spørjer sedan nästa dag,
 Med ifrig röst, med eld i blick,
 »Hvem var det, som med glad behag
 Så strålande bredvid dig gick?»

(Återgifven af S—d.)

Habeas Corpus.

Vän död, välan! Hvi dröjer du?
 Min kropp? Re'n halfva seklet gått,
 Och från min första dag tills nu
 Den varit din. Kom, tag den blott!

Hvar du skall finna den? Det vet
Du mer än jag. En bleknad hamn,
 En skugga blott är kvar af det,
 Som varit och som bar mitt namn.

I de af qual förtärda drag
 Ej spår af fägring återstår;
 Anletet där, är det väl jag,
 Densamma, som i lifvets vår?

Och dock, vän död, är du mig kär.
 Ditt enda fel, senfärdighet,
 För ömkan svag ett uttryck är,
 Men ej jag förebrår dig det.

Hvad du skall göra, gör det snart!
 Om denna dag jag finge se,
 Hvad jag blott anat, se det klart,
 Hur gerna ville allt jag ge!

Dock nej! Jag unnar dig ej allt:
 Två goda tjänare jag har,
 Som troget gjort hvad jag befallt —
Dem gerna ville jag ha kvar.

Ej höger hand jag unnar dig,
 Ej heller varma hjärtat mitt,
 Ty aldrig än de svikit mig,
 Min viljas budskap ej bestridt.

Nu vet jag hvarför i vårt land
 Förr hjältens hjärta lades ned
 I gyllne skrin, men nidings hand
 Fastnaglades vid allmän led.

Symbol och redskap äro de
 Af själens glöd, af viljans kraft,
 De tecken, hvaruti vi se
 Hvad allt af inre lif vi haft.

O hand, på en gång stark och svag,
 O mänskohjärta, armt, men rikt!
 Ej skapats af gudomlig lag
 Ett under, som är eder likt!

(Här en ofullbordad strof.)

Nej död, ej gerna räckes dig
 Den tärda lilla handen här;
 En trofast vän hon varit mig,
 Fast kall och vissnad nu hon är.

Välkommen dock! Du är mig kär,
 Vän död! Min frihet mig bered!
 Och får jag verka äfven där,
 Tag gerna hand — tag hjärta med!

En sista bön.

Knappt bedja, Fader, vågar jag,
 Så klart jag ser, hur det har gått.
 Jag ödslat bort min halfva dag,
 Mitt verk jag hunnit börja blott.

Så klart jag ser, att hvad jag tänkt
 O skadligt, rätt, det var ett fel.
 Så klart jag ser, att ej jag skänkt
 Åt helig pligt min vilja hel.

Så klart jag ser, att bort jag stött
 Den själ jag kunde hjälpt till tröst;
 I sjelfvisk tröghet tiden ödt,
 Döf för ditt kallande, din röst.

Så vidt ditt rikes gränser gå,
 Gif lägsta platsen der åt mig!
 Låt, Fader, minsta värf mig få,
 Låt mig i ånger tjena Dig!

(Återgifven af S—d.)

47. Qvinnorna i Portugal.

I det af mr Theodore Stanton nyligen utgifna stora arbetet öfver qvinnofrågan i Europa, hvilket arbete i det följande anmäles, har en viss Rodrigues de Freitas åtagit sig att föra de portugisiska qvinnornas talan. Han börjar sin lilla intressanta skizz af deras skaplynne, uppfostran och samhällsställning med att anföra ett yttrande i en resbeskrifning från 1789 om Portugals qvinnor. De beskrivas der såsom kyska, blygsamma och hängifna sina makar, utan hvilkas tillstånd de aldrig lemna huset. Äfven som ogifta — fortfar resenären — kräfvat seden, att de aldrig sitta bredvid en man, vore han än en anhörig. Enda platsen för älskande att meddela sig med hvarandra var kyrkan, der korgossarne stundom begagnades till Amors sändebud och der rendez-vous hölls mellan de ungas händer i — vigvattenskarlet. Att gifta sig var den tiden mycket dyrbart, för de fattiga rent af ruinerande. Qvinnorna voro i regeln hushållsaktiga och nyktra, nöjande sig med endast vatten till dryck. Denna dietkur tillskref resenären deras underligt bleka hy och föga lifaktiga väsen. Deras klädedrägt hade under ett sekel föga vexlat. Likväl voro de lägre klasserna af båda könen passionerade för prydnader; så t. ex. sågos fiskarqvinnor ofta pryda sig med hals-smycken och armband af guld. Detta 1789.

Nu, efter ett århundrades förlopp, säger herr de Freitas, igenkänner man blott få af dessa drag i det portugisiska kvinno-lynet, helst i städerna. Paris-moderna äro allrådande i Portugal, om ock starkt präglade af portugisisk karaktär. Nationaldrägterna hafva till det allra mesta förjagats af de importerade moderna.

Portugiserna äro icke ett sparsamt folk. De hafva få sparbanker och nästan inga sjelfhjulsföreningar. Och lik-

väl afknappa qvinnorna på de nödvändigaste utgifter för att kunna spendera så mycket mer på sin toilette. Bondqvinnorna köpa som förr dyrbara smycken, hvilka åtminstone hafva den fördelen att erbjuda en hjälp i nödens stund. Stadsbefolkningens medelklass kostar ej på sig äkta varor, men sträfvar outtröttligt efter att vara modern och gifver sig sken af rikedom. Blekheten och dåsigheten känneteckna ännu qvinnorna i de större städerna, helst de fattiga, som vilja gälla för att vara rika. Somliga tillskrifva det den i Lissabon dåliga vattenledningen, men hufvudfelet ligger icke under jorden utan i — hufvudet, säger förf:n. Själsledningarne äro orenade och det skämmer hela menniskan, icke minst om hon är qvinna.

Lissabon har en massa svagt aflönade embetsmän, hvilka måste sätta sig på yttersta förknappning för att uppehålla sin ställning. Den gamla aristokratien har nästan försvunnit, men den rika borgarklassen intager dess plats och täflar att lägga sin rikedom i dagen. Der upp öfver kommer hofvet och i spetsen för detsamma drottningen, hvilken skryter af att vara landets elegantaste dame. Vid ett besök af spanska konungaparet öfverglänstes verkligen också den spanska drottningen af Maria Pia. Det är betecknande, att vid tiden för det kungliga besöket Lissabons pantlånare gjorde lysande affärer med stadens damer.

Dessa fakta kasta tillräckligt ljus öfver det lif, som lefves af de portugisiska qvinnorna, hvilka i närvarande stund slitas mellan den lilla frihet, som förunnas dem, och de skyhöga fördomar, som ännu råda i samlifvet. Ej under derfor, säger vår författare, om det är det parisiska lättsinnet snarare än den parisiska finheten och älskvärdheten, som stämplar Lissabons societet. Och likväl, fortfar han, hafva Portugals qvinnor goda naturanlag, och föräldrarne vårda sig nu bättre om sina döttrars uppfostran än förr. Det fans en tid, då det ansågs farligt att lära flickor läsa och skriva; nu tänker man annorlunda.

Förändringen har dock ej fått den bästa riktning. Flickorna lära spela piano, sjunga och tala två, tre främmande språk, men allt på ett mekaniskt sätt. Lärjungarnes olikhet i anlag beaktas icke, deras förstånd lemnas outveckladt, deras praktiska sinne föraktas. Följden är, att de efter bröllopet lägga bort allt arbete och snart förgäta hvad de lärt.

I trots af allt hafva dock i enstaka fall märkliga framsteg egt rum. Det ser ut, som skulle allmänna opinionen vara på väg att omstämmas till förmån för kvinnorna. Primärundervisningen är obligatorisk för flickor så väl som gossar, mellan fem och sex år. Goda kvinliga lärare äro ännu mycket sällsynta och skolhusen i allmänhet usla. Portugal har två normalskolor för bildande af lärarinnor. År 1880 räknade man 320 primärskolor för flickor, Madeira och Azorerna inberäknade. Af de 820 kvinliga lärarne voro blott 43 examinerade. År 1872 funnos i Portugal 2,374,870 kvinnor, af hvilka blott 254,369 kunde läsa och skrifva, medan 2,120,501 *hvarken* kunde läsa eller skrifva.

Det finnes i landet icke en enda elementarskola för flickor. Parlamentet af 1883 upptog frågan med ledning af hvad som nyligen skett i Frankrike. En deputerad motsatte sig reformen och erinrade hurusom Jules Simon vid en séance af undervisningsrådet i Paris yttrat: »Vi sitta här några få gamla män och känna oss mycket lyckliga, mina herrar, att icke kunna bli makar till de unga damer I hafven för afsigt att uppfostra.» Undervisningsministern svarade: »Det är sant, så talade M. Jules Simon, men vet ni hvarför? Jo, han går i barndom. Han kunde eljest icke haft något emot att gifta sig med en väluppfostrad flicka, förutsatt att hon tillika vore vacker och sedig.» Anekdoten bestyrker det kända förhållandet, att ministern ifrar för en förbättrad uppfostran för kvinnan, men folket är likgiltigt derför.

Den mörka taflan har dock sina ljuspunkter. Det finnes många privata helpensioner, och i somliga är undervisningen tillräckligt god för att tillåta eleverna att med heder bestå inträdesexamen till gossarnes lycéer eller gymnasier. Skollagen af d. 14 Juni 1880 förlänar *qvinliga studerande, hvilka tagit ofvannämnda examina, enahanda rätt till undervisning i de ifrågavarande läroverken som gossar*. Ej få flickor begagna sig af det tillfälle till högre elementarstudier, som sålunda erbjudes dem.

Qvinnor hafva äfven tillträde till musik-konservatoriet i Lissabon, äfvensom till barnmorskeskolorna vid läkarinstituten, der de undergå en tvåårig praktisk och teoretisk kurs. De få dock endast i läkares närvaro begagna instrument.

Inför lagen är portugisiskan myndig, likasom mannen, vid 21 år, och kan myndigförklaras af föräldrar eller anhöriga redan vid 18 år. Mannen förfogar öfver hustruns förmögenhet; dock kan hon förbehålla sig rätt att sjelf uppbära och råda öfver $\frac{1}{3}$ af inkomsten deraf. Giftermål kan för öfrigt ingås enl. olika system, »dotal-systemet» eller systemet för »egendoms-gemenskap», och gälla för båda olika bestämmelser. En egen-domlig sådan är, att hustrun icke får publicera någon skrift utan mannens tillstånd, ehuru domstolen kan upphäfva hans förbud, om det befinnes grundadt på ogiltiga skäl.

48. Literatur i kvinnofrågan.

The woman question in Europe. A series of original essays edited by THEODORE STANTON.

Sedan William Alexander M. D. skref sin History of Women i två digra volymer, börjande med en »kort skizz af kvin-

nans antediluvianska historia», och slutande med ett appendix, framhållande skuggsidorna af den engelska qvinnans rättsliga ställning, med en för tiden sällsynt skärpa — sedan detta epokgörande verk, hvars 3:dje upplaga utkom år 1728, har väl ingen så omfattande historisk framställning af qvinnans utvecklingshistoria kommit till, som det, hvars titel vi här ofvan anført. Författaren af detta arbete är mr Théodore Stanton, son till mrs Stanton, som bekant en af qvinnofrågans första och kraftigaste förkämpar i Förenta Staterna. Till medarbetare och öfversättare har förf:n lyckats vinna en fransk jurist, hvilken egnat sig åt qvinnofrågans studium, mr Léon Girard.

För mr Stanton ter sig det pågående arbetet för qvinnans frigörelse såsom en storartad revolution, hvars senaste yttringar äro, i den nya verlden valrätts-striden, i den gamla verlden den nya engelska äktenskapslagen samt franska skollagen af 1883 innefattande ett offentligt undervisningssystem för landets döttrar. Mr Stanton helsar hela denna rörelse, såsom innebärande de rikaste löften för framtiden.

»Då qvinnan,» säger han, »ändtligen blifvit frigjord från den råa styrkans lag, som under så många sekler nedtryckt henne, skall hon komma att utveckla alla sin naturs bundna krafter och sålunda hundradefallt återskänka samhället hvad detta gifvit henne i och med erkännandet af hennes menniskorätt.»

Att studera upphofvet till denna rörelse från början af XIX seklet, följa dess utveckling, konstatera dess resultat och från dem gifva en inblick i framtiden, är den uppgift mr Stanton ålagt sig. Genom talrika medarbetare i olika länder vill han göra sitt arbete till något ensamt i sitt slag, »i det att dess olika delar erhålla den liffulla prägel som lokalfärgen förlänar.» Det skall, heter det i anmälan, blifva två volymer af en hittills oskrifven historia — liksom de första krönikorna öfver ett slägte, som först nu gör sitt inträde i samfundslifvet.

I förteckningen öfver hans medarbetare återfinnas betydande namn; så *mrs Fawcett* med en hel stab af författarinnor för England; *Professor Accolas* för Frankrike med nio medarbetare. Sverige är väl representeradt af *Fru Rosalie Olivecrona*, Norrige af *Camilla Collet* o. s. v. Dessa talrika och ur ganska olika synpunkter uppställda meddelanden hafva samlats af utgifvaren och af honom fulländats till ett homogent arbete.

Originalupplagan på engelska, en stor, vackert bunden volym om 478 sidor, har ett förord af utgifvaren, hvori han bland annat yttrar att han sökt göra boken till »ett förråds-magasin af sakförhållanden» icke till en filosofisk studie. Detta bemödande har lyckats. Det är också det, som gör arbetet njutbart för hvar och en, som har nog skarpsinne att erkänna qvinnofrågan i alla dess olika sidor såsom ett världshistoriskt faktum, hvilket — man må gilla eller ogilla det — måste räknas med bland de krafter, hvilka djupast ingripa i det sociala omdaningsarbete, som vår tid fått sig ålagdt. Ur denna synpunkt sedt anbefalla vi på det varmaste det märkliga arbetet till hvar och en som vill på fakta grunda sitt omdöme om den del af sociala frågan, som qvinnorna fått på sin andel att genomföra. Läsaren skall finna stoff till de intressantaste jemförelser mellan de olika folkens sätt att se och behandla frågan, på samma gång han gör en rik samling af personliga karaktärsstudier vid granskningen af de olika förf. nes åskådning och framställningssätt. Der emellan får han genom utgifvarens upplysande noter och biografiska notiser ytterligare ledning för sitt studium.

Största faktiska behållning af sitt studium får man från teckningarne af England, Tyskland, Sverige och Holland. Frankrike gör, om man frånräknar det rent filantropiska arbetet, här som annorstädes intrycket af en våldsamt kamp mellan ytterligheter, hvars resultat är lika med noll. Skild-

ringen af de romanska och slaviska folken äfvensom af förhållandet i Böhmen är fängslande genom nyhetens behag och det ursprungliga och naiva i folkkaraktärerna. Det egendomliga arbetet erbjuder som sagdt ett både lärorikt och underhållande studium.

49. Franska ordstäf.

Ammas bröd lockar mer än mors tårta.

Kärlek gör mycket, men pengar allt.

»Chasse-Cousin» ('kör kusinen på porten'), kallar fransmannen ett dåligt vin, lämpligt att bjuda den fattiga släkten.

Sanningen är icke alltid sannolik.

Qvinnorna styra allt emedan de styra dem som styra alla.

Männen äro hvarken djeflar eller englar, qvinnorna antingen djeflar eller englar.

Hunger är bästa sås.

Ingen så döf som den som inte vill höra.

Intet arbete så mödosamt som att göra sig ett namn.

Skamligare att misstro en vän än att bedragas af honom.

Qvinnan har sitt vapen i tungan och låter det aldrig rosta.

Anständigheten är dygdens naturliga färg men lastens smink.

Farligt när hungern äktar törsten.

Största visdom är att känna sin egen dårskap.

Penningen är god tjenare men dålig herre.

50. Sedlighetsfrågan inom den nordiska skönlitteraturen 1885.

1. **Det flager i Byen og i Havnen** af *Björnstjerne Björnson*.
2. **Hur man gör godt.** Skådespel i 4 akter af *A. Ch. Edgren*.
3. **Kärlek.** Skådespel i 3 akter af *Bärgetora*.

1.

Af diktverk inom den skandinaviska bokverlden, hvilka under sistlidet år sysselsatt sig med sedliga spörsmål, ställa sig Björnsons »Det flager» och Fru Edgrens »Hur man gör godt» i främsta ledet, och vilja vi här kasta en återblick på dessa båda arbeten och de intryck de gjort.

Det löfte vi, såsom nämdes i början af denna årgång, mottagit af en ung akademiker om en anmälan af Björnsons märkliga arbete återtogs, hvarför tidskriften icke haft något omnämnande af detsamma. Det ämne, Björnson der behandlar är dels pligten och möjligheten att genom uppfostran utplåna det, genom många generationer inom en släkt fortlöpande arvet af öfverhandtagande sinliga drifter, dels flickskolans andel i denna uppgift genom bibringande af kunskap om människokroppen, samt genom att ersätta hemlighetsmakeriet i allt hvad som rör de sexuella förhållandena, med ett öppet meddelande i ämnet med de vuxna flickorna. Detta, jemte uppvisandet af huru en sådan uppfostran, äfven när den icke förmår rädda för fall, dock ger vilja och kraft till upprättelse, utgör kärnan i Björnsons bok.

Samma ämne, som här behandlas med diktarens djerfva frihet, har Tidskrift för Hemmet sista årgången upptagit från annat håll medelst en granskning af Fr. N. Bechs »En moders Gjerning». Grundskillnaden i ämnets behandling ligger deri, att Björnson förlägger den påyrkade reformen till skolan, medan Fr. Bech med rätta hänvisar den ömtåligaste delen deraf till hemmet och modern. För tredje gången framställdes frågan vid sommarens skolmöte i Kristiania, der fröken Zahle belyste den i ett föredrag af lika mycken finhet som klokhet. Nämna vi dertill en svensk bok, till hvars få förtjenster hör upptagandet af samma fråga med särskild tillämp-

ning på gossars hemuppfostran, *) så finner läsaren, att ämnet diskuterats i vida kretsar.

Hvad skolans uppgift beträffar, har Sverige varit så att säga före sin tid. Så kunde man vid Kristianiamötet ej nog förvånas, då man hörde, att en af de närvarande svenska damerna redan för 25 år sedan undervisat i normalskolan och Kongl. seminariet i kunskapen om människokroppen och dess lifsfunktioner, utan att »grumla flickans själ». Hemmens andel i den ömtåliga frågans lösning är dock säkert hos oss lika försummad som i det öfriga Skandinavien.

Huru som helst vill dock ingen neka, att det var Björnstjerne Björnson, som gaf den första impulsen till ämnets upptagande inom litteraturen, och för vår del bringa vi honom ett hjertligt tack för detta ord i sinom tid.

Af alla uttalanden i den svenska pressen om »Det flager», är i vår tanke Fröken Ellen Keys i Verdandi, 1884 hft. 5, 6 det i alla afseenden märkligaste och lärorikaste. Mödrar och uppfostrare, hvilka önska ledning för sitt omdöme i saken, hänvisas därför till att läsa denna uppsats i jembredd med den ofvannämnda i Tidskrift för Hemmet.

2.

Från en helt annan sida har sedlighetsfrågan upptagits i fru A. Ch. Edgrens bekanta skådespel »*Hur man gör godt*». Styckets innehåll är tvifvelsutan våra läsare väl bekant, och vi vilja därför här endast uttala några af de omdömen, som det inom enskilda allvarligare hemkretsar framkallat. Att skådespelet bär vittne om författarinnans kända öfverlägsna talent, förnekas af ingen; men man anmärker, att denna talent framträder här mera kall och slående, samt i utförandet mera hänsynslös än i något af förf:ns andra stycken, och därför gör ett pinsamt, ofta rent af motbjudande intryck.

Man längtar efter en gnista mensklighet i denna natt af sjelfviskhet och onatur, last och djurisk förnedring. Men springer en sådan gnista någon gång fram hos den unge arbetaren eller den vandrande principfröken Agnes, så är det endast för ögonblick. När man hungrar efter godhetens bröd, bjudes man en stenhård tendens, när man törstar efter en droppe kärlek, räckes en bågaren, bräddad med hatets malört eller den förfinade sensualismens sockervatten.

I bazarscenen likasom i den fina världens umgängeston och familjeförhållanden finner man alla skuggsidorna men inga

*) Se månadsbladet Dagny, Januariumret: »En studenthistoria», bedömd af ung och gammal.

dagrar, alla löjligheter och fel, men inga af deras behag eller verkliga förtjenster tecknade. Deraf osannolikheter och öfverdrifter, som förtaga all illusion äfven från scenen.

Någon djupare själsanalys har man tyckt sig finna endast hos arbetarhustrun, hvilken särskildt vid styckets uppförande framträder på ett gripande sätt.

Såsom skådespelet gafs å Nya teatern var det endast 2:dra akten, som gjorde ett djupare intryck. Den olyckliga Svea, hvars apparition och spel eljest väcka endast vidriga känslor, frambringar i scenen, då hon ber systemen kyssa henne, samt sedan, då hon, öfvervåldigad af skam och ångest, brister i hejdlös, högljudd gråt, det enda intrycket af djupare rörelse hos åskådaren, detta emedan hon är den enda, som rör vid hans hjerta. Att för öfrigt den utarmade familjen skyller all sin förnedring och alla sina olyckor på de rika, är kanske nog naturligt. *Men är det också sant, och har diktaren rätt att så framställa saken?* frågar sig den tänkande publiken.

Det skallande bifall, som från teatersalongens högre rader beledsagade hvarje, om än aldrig så orättvist uttryck af knot eller hot från de fattiga mot de rika, besvarade frågan jakande. Men skall författarinnan nöja sig med detta svar?

Skall hon använda sin eminenta begåfning i klasshatets och det hotande våldets tjänst, eller har hon blott velat gifva en varning för de jäsningsämnen, som ömsesidiga synder hopat kring samhällets grundvalar, och vill hon framdeles bruka sin stora talent till främjande, icke af en social explosion utan af en social reningsprocess, icke af ett allas krig emot alla utan af en fredlig och rättvis lösning af de sociala konflikter, hvilka så bittert uppröra vår tid? Det är frågan, som vännerna af fru A. Ch. Edgrens skriftställarskap ej utan oro göra sig, allt sedan hennes ofvan nämnda skådespel framlades för allmänheten.

3.

Slutligen vilja vi erinra om det lilla sededrama »*Kärlek*» af en hittills okänd signatur: »Bärgtora», hvilket i somras utdelades till prenumeranter af denna tidskrift och äfven är tillgängligt i bokhandeln. »Problemet är icke nytt och har varit med mera talent behandladt,» har man invändt. Ja väl! Men *lösningen* är både ny och i utförandet synnerligen kraftfull. Konflikten gäller här icke som i allmänhet i de moderna sederomanerna hustru och man, utan tvänne trolovade. Stycket har i detta afseende blott få mera framstående föregångare: Så »*Synd*» af Am. Kerfstedt, en novellette af den välkända signaturen St. samt ofvannämnda dram af fru

Edgren Bärgtora har gifvit en ny och sjelfständig utveckling af samma uppslag. Också här föreligger en förbrytelse, som kräfver försoning, hvilken här genomföres på djupaste sätt ehuru ej utan brytning. Fästmön vill öfvertala sin trolofvade att godtgöra sin synd genom att upptaga sin moderlösa gosse såsom eget barn i deras nya hem. Han vägrar: gerna gör han allt annat för det stackars barnet, blott icke detta, det går icke an, det skulle förstöra hans, »framtidsmannens» anseende, det är en romantisk fantasi, som hans fästmö skall låta fara. Men nej! Hon står fast i sitt yrkande, och när han reser utan att hon förmått besegra hans motstånd, är det *hon*, som adopterar gossen, och dermed, som det vill synas, skiljer sig från hans far. »Men hvarför, hvarför vill du vålla honom en sådan sorg?» frågar brodern. »Derför att jag älskar honom», lyder svaret, som tillika är styckets slutord.

En sådan kärlek är i alla fall, säge hvad man vill, någonting nytt och beaktansvärdt inom den moderna dikten, der kärleken visserligen kräfver offer af äfven det dyraste, heligaste, men aldrig fallit på den tanken att offra sig sjelf för den älskades pligt. Itrots af sina brister tro vi, att stycket förtjenar och delvis vunnit en aktningsfull sympati hos mången allvarlig läsare och till deras antal räkna vi äfven oss. Af resp. granskare har, så vidt vi känna, blott *en* egnat det-samma en noggrannare pröfning. Det är normannen Kristoffer Brun, hvilken i sitt blad »För frisindet christendom» 24 årg. 2 gifvit en varmt gillande och synnerligen läsvärd analys af de grundtankar, som uppbära arbetet.

Till våra läsare.

Då man bereder sig att lemna ett värf, som upptagit den bästa delen af ens lif och som haft till syfte att verka äfven utanför den enskilda hemkretsen, gripes man af egendomliga, stridiga känslor. Så vi här vid afslutandet af sista årgången af Tidskrift för Hemmet.

Än är det glädjen öfver att hafva egt en uppgift och med obruten kraft fått verka för densamma, som tränger sig främst. Än viker denna glädje för en aggende känsla af den svaghet och brist, som dock alltid vidlådt arbetet. Än åter uppgå alla dessa personliga känslor i den lyckliga vissheten, att grundtanken i verket dock gått framåt och sålunda visat sig vara kraftigare, sannare och af ädlare halt än dess bärare.

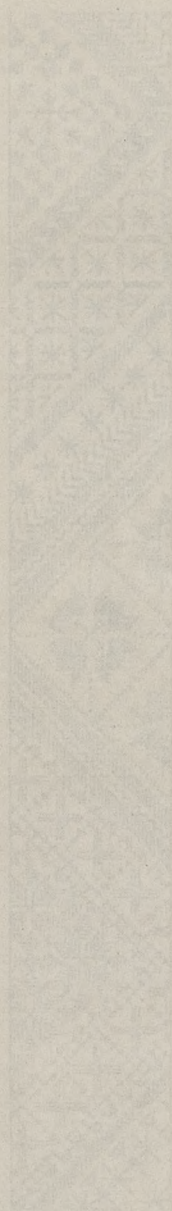
Alla dessa känslor, förenade med en varm tacksamhet till den vän, som under nio års troget samarbete var med om att grundlägga tidskriften och bära den genom den första tidens alla svårigheter, samt upptagande i sig det kära minnet af uppmuntrande vänner, deltagande meningsfränder och trogna medarbetare, så väl som af en okänd och dock så välkänd, sympatisk och öfverseende läsekrets — dessa och en mångfald andra känslor och minnen, ljufva och bittra, storma in på oss i skilsmessans stund.

Vi skola därför icke vara mångordiga, utan nedlägga tidskriften under önskan, att nordens qvinnor aldrig må sakna målsmän inom pressen, hvilka med samma kärlek till uppgiften som den första, men med större förmåga och rikare tillgång på enigt samverkande krafter, kunna föra deras talan och vaka öfver deras bästa.

Med denna önskan bringa vi tidskriftens läsare ett varmt tack och farväl!

REDAKTIONEN.

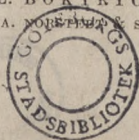
TIDSKRIFT FÖR HEMMET

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

TJUGOSJUNDE OCH SISTA ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM, 1885.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEN & SÖNER.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF GÖTEBORG

1880

NO. 1000

UNIVERSITY OF GÖTEBORG

Tjugusjunde årgångens innehåll.

	Sid.
1. En öfverblick af arbetet på den svenska qvinnans framåt- skridande. Af <i>Esselde</i> . (Med anledning af Fredrika- Bremer-förbundets stiftande.).....	3.
Redogörelse för Förbundets förberedande arbeten (In- skrifningsbok för qvinliga arbetsökande. — Råd för sjelfstudier. — Sjuk-kassa för lärarinnor och med dem likställda arbetande qvinnor m. m.).	
2. Bref från Förbundets Kristiania-korrespondent om den »Norske Kvindesags-Forening».....	24.
3. Gift qvinna oantaglig till befattningar med offentlig uppbörd.....	26.
4. Svenska qvinnors verksamhet inom olika grenar af läke- konsten. (Forts. från 5:te häft. 26:te årg.). 2. För- lossningskonsten.....	26.
5. Korrespondence fra Kristiania.....	38.
6. Längtan. Poem af <i>Aljaro</i>	43.
7. Från fristunderna i familjebiblioteket.....	44.
8. Litteratur: Hvad skall man bli?.....	48.
Mönsterblad: En knypplad dalspets.	
9. Cirkulär från Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.....	49.
10. Anvisningar för qvinnors deltagande i val af stadsfull- mäktige.....	50.
11. Bref till en förbundsvän.....	52.
12. En modersuppgift.....	58.
13. Motioner vid riksdagen, hvilka beröra qvinnan.....	70.
14. Helsan och klädedrägten. Med träsnitt. Af Prof. <i>T.</i> <i>J. Hartelius</i>	73.
15. Riksdagen och flickskolan. Kongl. propositionen med anledning af en petition.....	83.
16. Från fristunder i familjebiblioteket:	
2. Bref till Anna Maria Lenngren om elementarskolor för flickor. Af Räntmästaren <i>Lake</i>	87.
3. Jag tänkte och jag tänker. Gammalt poem af en okänd förf.....	93.

* Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

** Insändt till Fredrika-Bremer-Förbundet.

	Sid.
17. Hvad ingen ser. Studie af <i>Alfhild Agrell</i>	84.
18. Vid Allfarväg. Dikter af <i>A. U. Bååth</i> . Anm. af <i>Robinson</i>	102.
19. Litteratur i kvinnofrågan:	
Essai sur la condition des femmes. Af <i>Aug. Ghio</i> . Anm.	107.
20. Ett ögonkast. Poem af <i>Anna A.</i>	109.
21. Fager och fagrare. Poem af <i>EWh.</i>	110.
22. I Peter Paulskyrkan i S:t Petersburg. Poem af <i>EWh.</i>	111.
* 23. För dagen. Qvinnosaken i Göteborg, Helsingfors, Kjö- benhavn och Kristiania	112.
* 24. Kristendomen och kvinnofrågan. Af <i>L. H. Å.</i>	113.
* 25. Något om klädebräkten ur estetisk synpunkt (Ur ett bref från en konstnärinna). Med illustrationer.....	129.
26. Litteratur:	
Om August Bebel: »Qvinnan i forntiden, nutiden och framtiden.» Bref till Red:n från <i>Robinson</i>	134.
»Den Qvinliga elementarundervisningen i Frankrike». Reseberättelse af fil. doktor <i>Ellen Fries</i> . Anm. af <i>A.</i>	140.
»Min historias historia», autobiografisk uppsats af <i>Anders Fryxell</i> , försedd med upplysningar och utgifven af <i>E. A. Fryxell</i> . Anm. af <i>Bm.</i>	146.
* 27. Bref från Finland. I. Om behovet af yrkes- och stu- diestipendier för flickor.....	149.
28. Från fristunder i familjebiblioteket. 4: Något om uppfostran, hushållning och hemseder på 1500-talet (efter <i>Per Brahe d. ä.</i>)	151.
* 29. Flickskolan inför riksdagen. Hrr Carlsons och Wenner- bergs yttrande i frågan om lönetursberäkning i flick- skolan för statens lärare	162.
* 30. Stiftandet af föreningen för kvinnans eganderätt	160.
* 31. Program för idkande af regelbundna hemstudier, utar- betadt inom Fredrika-Bremer-Förbundet.....	165.
* 32. Huru kan den enskilda sjukvården på vår landsbygd förbättras. (Efter <i>Dr. Bergwalls</i> uppsats i <i>Eira</i> n:o 10)	171.
* 33. Till Fredrika-Bremer-Förbundet. Bref från Kristiania	177.
34. <i>Thérèse Kamph</i> . Minnesteckning af en f. d. elev.....	181.
35. Riksdagen och Flickskolan. Några förklaringar till <i>Dr G. Sjöbergs</i> i bilagan framlagda genmåle. Af <i>Esselde</i> .	195.
* 36. En qvinlig sällskapsförening i Stockholm.....	201.
37. Handarbetets Vänners Små konst- och slöjdnotiser: Om ändringar af konstnärligt uttänkta färganordningar, m. m. Handarbetets Vänners första allmänna pristäflan. Om prydnadskärl och deras anbringande i den moderna bo- staden, efter <i>Arthur Pabst</i>	203.

* Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

	Sid.
38. Nyutkommen litteratur i konstindustri.....	215.
39. Det 5:te skandinaviska skolmötet.....	216.
40. Förklaring öfver mönstret.....	216.
41. Gifves det en värnpligt för qvinnan? Af <i>Esselde</i>	217.
42. Litteratur:	
Folkstudier: »Våra landsmän i Amerika» och »I tjänst hos främlingar», af <i>Ernst Beckman</i> . Anm. af <i>Esselde</i>	232.
Skönlitteratur: »Pengar», af <i>Ernst Ahlgren</i> , anm. af <i>Esselde</i> ; »Ur tvenne verldar», af <i>Emilie Lundberg</i> , anm. af <i>E. F.</i> ; »Billeder fra Midnatsolens land», af <i>Magdalena Thoresen</i> , anm. af <i>Ellen Key</i>	234.
43. Historien om en näsduk. Af <i>Ernst Ahlgren</i>	260.
44. För dagen.....	264.
Litteraturofversigt. Se omslaget sid. 2, 3.	
Anmälan af Fredrika-Bremer-Förbundets månadsblad för 1886 jemte prenumerationssedel medföljer.	
45. Ur Fredrika Bremers bref till Thekla Knös och Lotten Wennberg.....	265.
46. Helen Jackson, skald och regeringsombud.....	273.
47. Qvinnorna i Portugal.....	285.
48. Litteratur i qvinnofrågan: The woman question in Europe. A series of original essays, edited by Theodore Stanton	288.
49. Franska ordstäf.....	291.
50. Sedlighetsfrågan inom den nordiska skönlitteraturen 1885:	
1. »Det flager i Byen och i Havnen», af <i>Björnstjerne Björnson</i> ; 2. »Hur man gör godt», af <i>A. Ch. Edgren</i> ;	
3. »Kärlek» af <i>Bärgtora</i> af <i>Esselde</i>	292.
Till allmänheten af Redaktionen.....	300.
Fredrika-Bremer-Förbundets första årsberättelse, från 3 Dec. 1884 till sista December 1885.	
Bilagor: Om riksdagen och flickskolan af <i>G. Sjöberg</i> .	
Kärlek: Skådespel i 3 akter af <i>Bärgtora</i> .	

* Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.